

Česko-lužický věstník

číslo 6 / červen 2018

ročník XXVIII

Lenka

Akacija
(balada)

naju jo gołbickowanje
wšykne duški nama kiwaju
ako słyńco grějo nage gałuzy
rozpukaju towzynty bubliškow
žołto-běła wón naju póški
wobguslujo

toś padnjomej do
zecynkowego gnězdka
nicht naju njewiži
w zelenej guscínje
wobejmanjow

pó casu pak wěš a zyma
zašěgnjotej do naju bomcyka
stergajotej schnute łopjena
žěli naju blido gaž gromaže
slědny raz pijomej tej

Akát
(balada)

jako dva holoubci
jsme v sedmém nebi
když slunce hřeje nahé větve
rozpukají tisíce pupenců
žlutobílá vůně naše polibky
očaruje

tak spolu padneme do
hnízdečka mdloby
nikdo nás nevidí
v zelené houštině
objímání

časem se však vítr a zima
nastěhují do našeho stromku
strhají uschlé listy
a rozdělí náš stůl když spolu
naposledy pijeme čaj

*Stoh sena v dolnolužických Blatech,
foto Jan Zdichynec*

*Ze sbírky wokognuša
nimjernosći/wokomiki
wěčnosće/augenblicke der
ewigkeit (LND, Budyšin
2010) přeložil Milan Hrabal.
(Další autorčiny texty
naleznete v literární příloze
na s. 47.)*

Z DOMOVA

➤ **Lužickosrbská literatura na Světě knihy**
V sobotu 12. května v rámci autorských čtení členů Českého centra Mezinárodního PEN klubu na letošním veletrhu Svět knihy představil Milan Hrabal dvě nové knihy, které připravil k vydání. Obě s regionální, „přehraniční“ tematikou, obě poznamenané hledáním domova, obě překladové.

První z nich je výbor z poezie německého básníka Petera Gehrische (* 1942) *Břemeno paměti*, který vydala Městská knihovna Varnsdorf. „Ve svých básních se Peter Gehrish opírá nejen o vzpomínky na dětství, v nichž dominuje útek před požárem v bombardovaných Drážďanech, ale také reflektuje změny v krajině příhraničí. Hledá odpovědi na palčivé otázky těmito změnami nastolené, pátrá po tom, co nenávratně zmizelo, po svědčích nepřetržitých změn ve velkém kyvadle času“, dozvíme se v anotaci. Osud druhého překládaného básníka Jurije Chěžky (1917–1944) je tragičtější. Zatímco Gehrishův život je spojen se střídavým pobýváním v Sasku a Polsku, Chěžka po nástupu nacismu hledal svou druhou vlast v Československu. Nebylo mu ale přáno. Po nacistické okupaci byl vyslýchán a odveden do německé armády, s níž cestoval po Evropě až do své smrti. Většinu překladů v druhé knize pořídila Zuzana Bláhová-Sklenářová, která seznámila posluchače s básnickovým životem. K názvu *Konec poezie malé komůrky* doplnil okolnosti vzniku titulní básně přítomný historik Ladislav Futtera: několik básní Chěžka napsal „v malé komůrce“ v Jabkenicích, kde působil roku 1937 jako průvodce na lužickosrbské výstavě. Chěžkova kniha byla představena z rukopisu, k vydání ji připravuje Společnost přátel Lužice.

Na letošním veletrhu Svět knihy bylo opět přítomno se svojí nejnovější produkcí i nakladatelství Domowina.

račk, mhra

Milan Hrabal a Zuzana Bláhová-Sklenářová hovoří o Lužici a Juriji Chěžkovi na Světě knihy, foto Radek Čermák

Z HORNÍ LUŽICE

➤ (SN 2. 5.) **Po 65leté přestávce oživilo letos v Dobrošicích zvyk stavění a kácení májky v noci na 1. květen.** Ve vsi se udržoval až do roku 1953, pak nemohli pokračovat, protože tu scházeli mladí lidé. Nyní se ale podařilo tradici oživit. Připraven byl také malý program pro děti s lužickosrbskými tanci.

➤ (SN 18. 5., 30. 5.) **Doktor Hauke Bartels se stal novým předsedou Lužickosrbského ústavu v Budyšině.** Kuratorium ústavu jmenovalo tohoto jazykovedce v pátek 18. května do funkce, již dosud vykonával dočasně po odchodu Dietricha Šofty do penze. Bartelsovým úkolem bude v příštích letech kromě jiného pokračovat v reorganizaci ústavu. Rozhodnutí kuratoria přivítaly i saská státní ministryně pro vědu a umění Eva-Maria Stangeová a státní tajemnice Braniborska Ulrike Gutheilová.

➤ (SN 22. 5.) **V pátek 18. května ve věku 74 let zemřel v Budyšině významný lužickosrbský hudební skladatel a muzikolog Detlef Kobjela.** Byl laureátem ceny Čišinského a od roku 1990 do 1995 intendantem Lužickosrbského národního souboru, kde významně přispíval k uměleckému vývoji instituce. Složil na 200 hudebních děl, mimo jiné baletní operu z roku 1998 *Fantazie na Lubině*, sborové písně, hudbu pro rozhlasové hry a další.

➤ (SN 24. 5.) **Lužickosrbské a dvojjazyčné lužickosrbsko-německé sňatky v Horní Lužici jsou častější.** Tyto oddávky nabízí šest obecních úřadů, kromě jiného v Budyšině, Kulowě a Pančicích-Kukowě. Civilní úřady rozpoznávají trend k rovnému zapojení obou stran i ve smíšených manželstvích, což znamená zohlednit mateřský jazyk obou partnerů. Jak vyplývá z průzkumu Serbských Nowin, důvodem lužickosrbských civilních svateb je zvláště sepětí snoubenců s vlastní lužickosrbskou kulturou.

Z DOLNÍ LUŽICE

➤ (NC 2. 5.) **Okres Damna-Blota vyčlenil 10 000 EUR na lužickosrbské aktivity.** Okresní zastupitelstvo uvolnilo celkem 120 000 eur na kulturní projekty. Mezi těmito 47 projekty je také řada projektů zaměřených na podporu a posílení lužickosrbské identity, z uvolněné částky obdrží 3 500 eur Župa Dolní Lužice, která je využije ke spolufinancování lužickosrbského koordinátora pro mládež. Další prostředky dostanou např. ZŠ v Tšupci či Škola dolnolužickosrbského jazyka a kultury v Chotěbuzi.

➤ (NC 9. 5.) **Trenér fotbalového mužstva Serbske koparje, Max Pannasch, oslavil 80. narozeniny.** Pannasch pochází z hornolužické obce Nowe Město. V jeho rodině se mluvilo lužickosrbsky a on dokonce maturoval z hornolužické srbštiny. Značnou část své kariéry strávil v Chotěbuzi, v týmu Energie Cottbus. Po založení dolnolužickosrbského mužstva přijal nabídku stát se jeho trenérem. Vrátil se tak do lužickosrbského prostředí a při své práci může porovnat zkušenosti z hornolužického a dolnolužickosrbského prostředí.

➤ (NC 16. 5., 23. 5.) **Starostové z Dolní Lužice se distancují od Srbského sejmu.** Podle skupiny starostů může vznik voleného sejmu poškodit lužickosrbské zájmy. Starostové nesouhlasí se způsobem financování tohoto projektu ani se statutem voleného sboru. Podle nich bude volený Srbský sejm prakticky soukromou organizací. Jeho kompetence budou přitom srovnatelné s kompetencemi zastřešující organizace Domowina. Namísto vzájemné podpory pak může docházet k soupeření těchto dvou institucí.

➤ (SN 18. 5.) **70. výročí smrti lužickosrbského vlastence Bogumiła Šwjely připomnělo ve čtvrtek 17. května kolokvium v chotěbuzském městském domě.** V pěti přednáškách referovali vědci z Horní a Dolní Lužice o lužickosrbském patriotovi, faráři a jazykovedci. Šwjela nebyl jenom předsedou Maticy dolnolužickosrbské a spoluzakladatelem Domowiny, ale vydal i knihu o pomístních jménech v lužickosrbské sídelní oblasti, jež je významná pro lužickosrbské obce dodnes.

➤ (NC 30. 5.) **V Bílé Hoře se uskutečnil první festival sena.** Festival se věnoval tradičnímu sušení sena a jeho uskladnění ve stozích. Festival přilákal stovky diváků, kteří sledovali hlavní účinkující, muže v lužickosrbských pracovních krojích. Ti s vidlemi a hráběmi stavěli stoh okolo šestimetrového kůlu. Stavění stohů v této oblasti bývalo náročné, neboť je zde větrno a půda je vlhká. Každá vesnice proto mívala svého mistra, který se stavbou stohů zabýval a dbal na to, aby byl každý stoh správně založený a správně tvarovaný. Do takového stohu pak nezatékalo a nehrozilo jeho sesunutí v případě nepříznivého počasí.

Ze Serbských Nowin podává Alena Pawliček, z Nowého Casniku Josef Blažek.

Národnostní menšiny v evropském právu na příkladu Lužických Srbů

Martina Brčáková

Evropa má přes 700 milionů obyvatel, kteří dohromady mluví více než sto jazyky. Některé mají miliony rodilých mluvčích, jiné sotva pár set a jsou na pokraji zániku. Jazyková rozmanitost patří k evropské kultuře a je v současné době podporována jak Evropskou unií, tak Radou Evropy jako nejvýznamnějšími regionálními organizacemi v Evropě.

K menším jazykům patří i lužická srbština, jejímuž právnímu statusu zejména s ohledem na evropské právo je věnován tento příspěvek. Přesný počet mluvčích lze jen odhadovat, pro obě verze jazyka dohromady se uvádí na 20–30 000 mluvčích s tím, že více uživatelů má hornolužická srbština.¹

Klíčovou úlohu při ochraně a podpoře menšinových jazyků má stát, na jehož území se jazykem mluví. Ochrana a podpora konkrétních jazyků je čistě politickým rozhodnutím, které bývá mnohdy výsledkem složitého historického, společenského, politického a kulturního vývoje v dané oblasti. To platí o to více, že mezinárodní právní ochrana menšinových jazyků a menšin obecně naráží na mnohá úskalí, zejména na neexistenci závazné definice pojmu menšina či menšinový jazyk, což velmi znesnadňuje přijímání, aplikaci a vymáhání příslušných předpisů na nadnárodní úrovni. To však neznamená, že by zde nebyla žádná snaha o řešení tohoto problému – např. Organizace spojených národů hledá univerzálně použitelnou právní definici pojmu menšina již přes 50 let. Je také třeba vzít v potaz vnitřní uspořádání jednotlivých států jako aktérů mezinárodního práva. Ve Spolkové republice Německo jsou pravomoci a povinnosti při ochraně menšinových jazyků rozděleny mezi spolek a jednotlivé státy.

Ochrana menšinových jazyků v Evropě

Ačkoliv ochrana lidských práv, jejichž součástí je bezpochyby i ochrana menšin, patří k základním hodnotám a cílům Evropské unie, neexistuje v jejím rámci ucelenější politika na podporu menšinových jazyků či ochranu menšin. Důvodem je zejména to, že EU nemá pro komplexnější ochranu menšin a podporu jejich jazyků potřebné pravomoci. V této oblasti dále také nenalezneme společnou ústavní tradici členských států, kterou by bylo možno zohlednit v judikatuře Soudního dvora Evropské unie. V souladu s čl. 22 Listiny základních práv Evropské unie respektuje Unie „kulturní, náboženskou a jazykovou rozmanitost.“ Toto ustanovení je však problematické, jak z hlediska své závaznosti, tak s ohledem na dosah pojmu „jazyková rozmanitost,“ když někteří autoři považují za dostatečně rozmanité už úřední jazyky členských států, které jsou také oficiálními jazyky zakládacích smluv. Dané ustanovení samo o sobě také nesvědčuje Evropské unii žádné pravomoci k jeho naplnění. I proto je zřejmě zvolen výraz „Unie respektuje,“ což podle mnohých autorů Evropskou unii zavazuje k neomezování jazykové rozmanitosti, nikoliv však k její podpoře. Při podpoře jazykové diversity se tak Evropská unie může opírat o své podpůrné, koordinační a doplňkové pravomoci v oblasti vzdělávání a kultury, což je pro ucelenější podporu menšinových jazyků nedostatečné. Podpora se tedy uskutečňuje především mimo oblast práva, tudíž nikoliv formou obecně závazných předpisů.² V současné době je registrována občanská iniciativa *Minority Safepack*, která má za cíl upozornit na tento problém a zlepšit ochranu a podporu menšin v rámci Evropské unie.³

Hlavním posláním a cílem Rady Evropy je na rozdíl od Evropské unie přímo ochrana a podpora lidských práv a svobod. Základním kamenem této ochrany je Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod z roku 1950. Navzdory dlouhodobým snahám o její doplnění mlčí tato úmluva i její dodatkové protokoly o právech příslušníků menšin a pro jejich ochranu tak lze pouze nepřímo využít některá obecná ustanovení. Menšinových jazyků se může dotýkat zejména právo na ochranu soukromí, svoboda projevu a práva týkající se spravedlivého procesu. Předností Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod je však to, že její dodržování a výklad podléhají přezkumu Evropským soudním dvorem, který za určitých okolností přijímá i individuální stížnosti. Jeho judikatura není pro menšiny příliš přívětivá, což je však dáno i tím, že ochrana menšin není přímo upravena v uvedené úmluvě.

K nejvýznamnějším právním nástrojům ochrany menšinových jazyků v Evropě patří dvě další úmluvy Rady Evropy, a sice Evropská charta regionálních či menšinových jazyků (dále také „Charta menšinových jazyků“ nebo „Charta“) a Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin (dále také „Rámcová úmluva“). Obě úmluvy ratifikovala také Spolková republika Německo.

Charta menšinových jazyků byla přijata dne 25. června 1992 a vstoupila v platnost dne 1. března 1998. Charta přináší definici „regionálního či menšinového jazyka“ – tento výraz „označuje jazyky, které jsou: (i) tradičně užívány na daném území státu občany tohoto státu, kteří tvoří skupinu početně menší než ostatní obyvatelstvo státu; a [které jsou] (ii) odlišné od úředního jazyka (úředních jazyků) tohoto státu; neoznačuje dialekty úředního jazyka (úředních jazyků) státu, ani jazyky migrantů.“⁴ Tato definice je však z hlediska práva velice problematická; pro ilustraci lze mezi jinými uvést následující námítky. Za prvé se definice týká „regionálních či menšinových jazyků,“ Charta tedy zavádí a používá dva souběžné pojmy, které však nerozlišuje a přináší pro ně jednotnou definici. Pod pojmem menšinový jazyk si lze představit jazyk, kterým hovoří obyvatelstvo příslušející k menšině. Regionální jazyk je mnohem hůře uchopitelný, zvláště když jsou z aplikace Charty menšinových jazyků vyloučeny dialekty úředního jazyka. Vysvětlení k Chartě situaci dále komplikují, když z nich vyplývá, že některé menšinové jazyky mohou představovat jazyky regionální ve smyslu Charty.⁵ Rozlišení jazyka a jeho dialektu je pak vysoce problematické nejen z hlediska práva, ale i z hlediska jazykovědy. Jak složité je najít na mezinárodní úrovni vůbec nějakou shodu na ochraně menšin a jejich jazyků, dokládají dále Vysvětlení a i některá ustanovení Charty menšinových jazyků samotná, ze kterých vyplývá, že jazyk je chráněn čistě pro jeho kulturní funkci. Význam jazyka je pro danou komunitu sa-

⁴ Čl. 1 Charty menšinových jazyků.

⁵ K tomu bod 18 Vysvětlení k Chartě menšinových jazyků: „Termín ‚menšinové‘ se vztahuje k situaci, kdy je jazyk buď používán osobami, které nežijí soustředěně na určité části území státu, anebo jím hovoří skupina osob, jež, ačkoli je soustředěna na určitém území státu, je početně menší než populace tohoto regionu, hovořící většinovým jazykem země. Obě adjektiva tudíž popisují faktická kritéria a nikoli právní pojmy a v každém případě se vztahují k situaci v dané konkrétní zemi (například menšinový jazyk jednoho státu může být většinovým jazykem jiného státu).“ V orig.: „The term ‚minority‘ refers to situations in which either the language is spoken by persons who are not concentrated on a specific part of the territory of a State or it is spoken by a group of persons, which, though concentrated on part of the territory of the State, is numerically smaller than the population in this region which speaks the majority language of the State. Both adjectives therefore refer to factual criteria and not to legal notions and in any case relate to the situation in a given State (for instance, a minority language in one State may be a majority language in another State).“ Dostupné online: <<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016800cb5e5>>.

¹ Odhady pro rok 2007 zde: <<https://www.ethnologue.com/country/de/languages>>.

² FRAŇKOVÁ, Martina, *Právo na užívání menšinových jazyků v evropském právu*. Diplomová práce obhájená na Právnické fakultě Univerzity Karlovy, Praha 2013. Dostupné on-line: <<https://is.cuni.cz/webapps/zzp/download/120137092>>; BRČÁKOVÁ [Fraňková] Martina, In *varietate concordia* – čl. 22 Listiny základních práv Evropské unie. Článek vyjde v *Acta Universitatis Carolinae – Iuridica* v tomto nebo příštím roce.

³ Viz <<http://www.minority-safepack.eu>>.

možřejmě mnohem větší a zasahuje do více oblastí. Cílem Charty v žádném případě nemá být přinést právo na užití vlastního jazyka, natož garanci kolektivních práv menšinám ve vztahu k jejich jazyku. Politickým ustanovením již ze začátku 90. let (!) je také vyloučení jazyků migrantů z ochrany Charty.

Charta menšinových jazyků je specifická tím, že přináší dvojitý režim. Zatímco obecné a široce formulované zásady k podpoře regionálních či menšinových jazyků v části II. mají být aplikovány na všechny jazyky na území daného státu, které splňují výše citovanou definici regionálního či menšinového jazyka, konkretizované závazky z části III. Charty, které se uplatní jen u jazyků označených příslušnou smluvní stranou, jsou přebírány tak, že si podle daných pravidel může smluvní stát vybrat, kterým závazkům se podvolí a kterým nikoliv a pro které jazyky na svém území bude ten který závazek dodržovat. Důsledkem je velká flexibilita, která zvyšuje ochotu členských států Rady Evropy k ratifikaci této úmluvy, na druhou stranu vzniká nestejný režim ochrany, a to i pro různé jazyky v rámci jednoho státu. V části III. Charty menšinových jazyků lze nalézt následující tematické oblasti: vzdělávání, soudnictví, orgány veřejné správy a veřejné služby, hromadné sdělovací prostředky, kulturní činnost a kulturní zařízení, hospodářský a společenský život a přeshraniční výměna.

Charta menšinových jazyků disponuje vlastním kontrolním mechanismem. Kontrola dodržování Charty ve státech, které jsou jí vázány, probíhá tak, že státy pravidelně jednou za tři roky zasílají zprávu o plnění Charty a vývoji v dané oblasti na svém území. Ke zprávě pak zaujme stanovisko výbor expertů a postoupí ji Výboru ministrů, který je hlavním orgánem Rady Evropy a který může doporučit smluvní straně, co lze zlepšit. Bezprostřední možnost vynutit dodržování státem převzatých závazků zde není. Významné je však to, že v souladu s Chartou mohou některé organizace či sdružení zasílat Radě Evropy tzv. stínové zprávy ohledně závazků převzatých státem na základě části III. Charty menšinových jazyků a jejich plnění či vyjádření k politice podle části II. Charty. Tyto zprávy lze nalézt na konci oficiální zprávy smluvního státu Charty menšinových jazyků. Navíc tříleté kontrolní období podporuje kontinuální dialog mezi Radou Evropy a signatáři Charty menšinových jazyků. Samotné zprávy, vyjádření výboru expertů i doporučení Výboru ministrů jsou uveřejňovány na stránkách Rady Evropy.⁶

Dalším úmluvou Rady Evropy, která se dotýká ochrany a podpory jazyků menšin v evropském prostoru je Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin. První předběžné práce na této úmluvě začaly v roce 1992. K podpisu však byla Rámcová úmluva otevře-

Signatářské státy Evropské charty menšinových jazyků. Tmavě zeleně: státy, které chartu podepsaly a ratifikovaly; světle zeleně: státy, které chartu podepsaly, ale neratifikovaly; bíle: státy, které chartu nepodepsaly; šedě: nečlenské státy rady Evropy. Zdroj Wikimedia Commons.

⁶ Dostupné na následujícím odkazu: <<https://www.coe.int/en/web/european-charter-regional-or-minority-languages/monitoring>>.

na až v roce 1995 a v platnost vstoupila 1. února 1998, tedy o měsíc dříve než Charta menšinových jazyků. Tím je však podobnost obou úmluv téměř vyčerpána. Na rozdíl od Charty se totiž Rámcová úmluva zabývá přímo ochranou menšin, nikoliv pouze jejich jazyka. Přináší také jednotný katalog závazků pro všechny smluvní strany. Dopady Rámcové úmluvy oslabuje fakt, že sama úmluva nepřináší univerzální definici menšiny, neboť v době jejího přijetí nebylo možno „dospět k definici, která by byla schopna získat všeobecnou podporu všech členských států Rady Evropy.“⁷ Státy, které k úmluvě přistoupily, to zpravidla vykládají tak, že mohou samy určit, na které menšiny či skupiny osob budou Rámcovou úmluvu aplikovat. Jak již název napovídá, jsou jednotlivé závazky formulovány jako programová ustanovení, cíle, o jejichž dosažení se mají smluvní státy snažit, prostředky si však mohou zvolit v souladu s vnitrostátní situací a zvyklostmi. To má za následek, že stejně jako v případě Charty menšinových jazyků nejsou jednotlivá práva proti státu, který je porušuje, přímo vymahatelná jen na základě ustanovení úmluvy, a to jednoduše pro jejich obecnou formulaci. Kontrolní mechanismus je podobný jako v případě Charty menšinových jazyků, avšak monitorovací období je pětileté. Po ukončení monitorovacího cyklu jsou organizována setkání se státy a nestátními organizacemi, která mají umožnit společné vyhodnocení situace a diskusi.

Poznámky k aplikaci Charty menšinových jazyků a Rámcové úmluvy v Německu s ohledem na lužickou srbštinu

Spolková republika Německo je federací, kompetence k aplikaci příslušných ustanovení Charty menšinových jazyků a Rámcové úmluvy se tak dělí mezi spolek a jednotlivé spolkové státy. Spolku je svěřeno vyhlášení těchto mezinárodních úmluv (vydání recepčního zákona), provádění převzatých závazků však v případě jazykových práv náleží spolkovým zemím. Lužickosrbské obyvatelstvo žije ve spolkových zemích Sasku a Braniborsku.

Charta menšinových jazyků vstoupila v Německu v platnost dne 1. ledna 1999. Jednotlivé státy při ratifikaci úmluvy musí zvolit, která ustanovení úmluvy z části třetí budou uplatňovat a vůči kterým jazykům. Pro Spolkovou republiku Německo je tento přehled obsažen v prohlášení, které bylo Radě Evropy předáno při ratifikaci úmluvy, a ve spolkovém zákoně k Evropské chartě regionálních a menšinových jazyků Rady Evropy ze dne 5. listopadu 1992 (BGBl. II Nr. 25 pp. 1314 seq.).⁸ Z přehledu vyplývají určité rozdíly mezi tím, které závazky převzalo Německo pro Sasko a které pro Braniborsko. Důležité je také zmínit, že Charta menšinových jazyků sama o sobě nemá přímý dopad na uživatele lužické srbštiny, proto je vždy třeba nalézt „prováděcí“ předpis, který stanoví konkrétní práva a povinnosti. Zpravidla jím bude zemský zákon. Nejnovější zpráva SRN v rámci monitorovacího cyklu k 1. ledna 2018 dosud nebyla zveřejněna na stránkách Rady Evropy.

Rámcová úmluva vstoupila v Německu v platnost dne 1. února 1998. Text Rámcové úmluvy byl vyhlášen Zákonem k Rámcové úmluvě Rady Evropy z 1. února 1995 k ochraně národnostních menšin (BGBl. II Nr. 31 pp. 1406 seq.). Podle prohlášení SRN se Rámcová úmluva vztahuje i na Lužické Srby, kteří mají německé občanství. Požadavek občanství státu je v souladu s úvahami nad právním vymezením menšiny v mezinárodním právu, nicméně jeho účinek bude v praxi oslaben skutečností, že právo Evropské unie, jejímž členem SRN je, zakazuje jakoukoliv diskriminaci z důvodu státní příslušnosti.⁹ I v tomto případě je monitorovací zpráva státu doplněna o vyjádření zástupců dotčených menšin či etnických skupin. Další zpráva má být Radě Evropy předložena k 1. únoru 2019.

⁷ Důvodová zpráva k Rámcové úmluvě, bod 10. Dostupné zde: <<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016800c1300>>.

⁸ Dostupné zde: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/148/declarations?p_auth=uwR26Djh> nebo zde <https://www.bgbl.de/xaver/bgbl/start.xav?startbk=Bundesanzeiger_BGBL#_bgbl_%2F%2F%5B-%40attr_id%3D%27bgbl298s1314.pdf%27%5D__1533632110752>.

⁹ Je však třeba dodat, že tento zákaz platí pouze při aplikaci unijního práva. Na druhou stranu v dnešní době zahrnuje či harmonizuje unijní právo široké spektrum oblastí života jednotlivce.

LITERATURA:

- PETRAŠ René, PETRŮV Helena a SCHEU Harald Christian (edd.), *Menšiny a právo v České republice*. Praha: Auditorium, 2009.
- FRÁNKOVÁ Martina: *Právo na užívání menšinových jazyků v evropském právu*. Diplomová práce obhájená na Právnické fakultě Univerzity Karlovy, Praha 2013. Dostupné on-line: <<https://is.cuni.cz/webapps/zzp/download/120137092>>.
- Kolektiv autorů: *Právní úprava a praxe užívání menšinových jazyků*. Acta Universitatis Carolinae: Iuridica. 2015 (4).
- FRÁNKOVÁ Martina: *Status menšinových jazyků v německém právu – právo na topografická označení a na užívání jazyka ve veřejné sféře*. Acta Universitatis Carolinae: Iuridica. 2015(4), 73–85. Dostupné on-line: <<https://www.prf.cuni.cz/res/dwe-files/1404052196.pdf>>.
- BRČÁKOVÁ Martina: *In varietate concordia – čl. 22 Listiny základních práv Evropské unie*. Článek je připravován do tisku a vyjde v Acta Universitatis Carolinae: Iuridica v tomto nebo příštím roce.
- MANZ, Viviane. *Sprachenvielfalt und europäische Integration: Sprachenrecht im Spannungsfeld von Wirtschaft, Politik und Kultur*. Zürich: Schulthess, c2002;
- LŮDI, Georges et al. *Sprachenvielfalt und Kulturfrieden: Sprachminderheit - Einsprachigkeit - Mehrsprachigkeit*, Fribourg: Acad. Press – Stuttgart: Kohlhammer 2008.

OČIMA Kryštofa Peršina

Další brněnská exkurze do Lužice

Ve dnech 19. až 20. dubna studenti brněnské Masarykovy univerzity v rámci předmětu „Slavistická exkurze do Lužice“ vyrazili do Budyšína. Na výlet pod vedením doktora Petra Kaliny odjel menší autobus naplněný převážně posluchači slavistických oborů. Dlužno podotknout, že tento zájezd pořádá brněnská slavistika každé dva roky.

V Lužici jsme strávili necelé dva dny, především právě v Budyšíně. Nemá asi smyslu vypisovat všechna místa, kam jsme zavítali – neviděli jsme víc, než je běžné i při soukromých výletech za Lužickými Srby, tedy snad kromě příležitosti prohlédnout si lužickosrbský archiv v Lužickosrbském ústavu, kde nám ukázali jeden z nejstarších protestantských překladů *Bible* (jako našinec a k tomu student bohemistiky jsem si pochopitelně nemohl nepovšimnout, že ve fondu archivu se vedle biblí nachází například lužickosrbský překlad *Reportáže psané na oprátce*; jiná díla českých autorů jsem žel nezahlédl, jakkoli by se patřilo mít na očích vystavenou například do lužické srbštiny třikrát přeloženou *Babičku* Boženy Němcové).

Na celém výletu byly samozřejmě nejhodnotnější besedy s pracovníky lužickosrbského kulturního života – například s Jadwigou Kaulfürstovou, Jurijem Luščanským či Sarou Mičekec. Pro mnohé to byla první příležitost v životě vidět a slyšet nějaké Lužické Srby na živo. Kdyby byla exkurze přítomna již zmíněná spisovatelka B. Němcová, zajisté by byla poznamenala: „studenti prohlíželi Srby ze všech stran a velice se jim líbili, zvláště to, že mile na každou jejich otázku odpovídali.“ Skutečně tomu tak bylo, protože někteří s námi mluvili česky, někteří srbsko-českým „suržykem“. Pokud užívali spisovně srbštiny, užíval se tlumočení doktor Kalina.

Rozhodně bylo zajímavé pozorovat, jak rychle si české ucho zvyká na blízkou řeč. Pokud se první den zdálo, že na nás někdo mluví zvláště neznějící němčinou, třetí den už tu a tam bylo něčemu rozumět.

Nejen kulturou živ je člověk, takže někteří neopomněli navštívit lužickosrbskou restauraci Wjelbik, kde se nechali pohostit lužickosrbskými svatebními pokrmy. Knedlíčkovou polévku známe z domova, silná křenová omáčka se nám jevila, zvláště když si uvědomíme, že ji podávají při příležitosti svatby, poněkud divokou. Mimochodem jedna ze tří slečen číšnic nás obsloužila lužickosrbsky, což bylo vlastně jediné setkání s jazykem mimo kulturní instituce a dvojjazyčné nápisy, rozeseť po městě především na cedulích s názvy ulic. To je smutné skóre.

Jako (snad) budoucí učitel bych nakonec rád vyzdvihl návštěvu základní školy v Chróscících, kterou nás provedl její ředitel Mirko Šmit. Při vzpomínce na svoji základní školu jsem chróscickým dětem záviděl – jejich škola je pěkná, moderní budova s velkou tělocvičnou; však byl pan ředitel na celý komplex náležitě pyšný. Některé děti se tu učí češtině, kterou je od letošního roku vyučuje Jan Breindl, s nímž jsme též měli čest pobesedovat. Vycvičenému bohemistickému oku neunikly nástěnky s plakáty, které děti na hodinách

českého jazyka vyráběly, ani lidová písnička *Bude zima, bude mráz*, již si zřejmě zazpívaly, když probíraly roční období.

Závěrem si dovolím zapět chválu na brněnskou katedru slavistiky, především pak na dr. Petra Kalinu a dr. Josefa Šaura, jejichž zásluhou a úsilím je podobný zájezd na univerzitu nabízen. Opakovaná účast některých studentů svědčí o tom, že jsou ve svém snažení úspěšní. Nejdůležitější přidanou hodnotou exkurze je to, že za necelé tři dny získali Lužičtí Srbové mnoho nových přátel nejen z Jihomoravského kraje, ale i ze Slovenska, ba i z daleké Ukrajiny.

ODJINUD

(Rz 2018/5) Květnové číslo Rozhladu přináší kritický příspěvek Radka Čermáka *Kónc sorabistikí* o jazykových kursech lužické srbštiny, jak je sám zažil v průběhu let a jak se na nich (negativně) projevilo zrušení podpory účastníků z postkomunistických států – kurs se v tu chvíli stal pro většinu českých nebo polských zájemců finančně nedostupným. Čermák upozorňuje na existenční význam zájmu o lužickosrbskou řeč pro to, aby Lužičtí Srbové nesklouzli ze skupiny životaschopných malých národů do sféry specifického neosobního zájmu jazykovědců. Naštěstí, jak uvádí šéfredaktorka Rozhladu Sara Mičekec hned v úvodu, Nadace lužickosrbského národa uvážila podnět SPL a stipendium obnovila. – Seriál o malých národech přináší tentokrát rozhovor s Arturem Jablonszcim, zakladatelem a vlastníkem první dvojjazyčné polsko-kašubské základní školy „Naja Szkòła“ ve Wejherowě. Řeč se točí kolem náročné obnovy přervané tradice kašubštiny v běžném životě a baskické inspirace. Škola používá nejmodernější pedagogické metody a digitální techniku. – Druhým dílem pokračuje článek Lubiňy Malinkowé *Ochranow a Serbja*, tentokrát o vlivu na lužickosrbský jazyk a kulturu. – Alfred Roggan představuje soubor cenných gotických železem okovaných dveří z kostelů srbské Lužice. – Nekonečný boj s krátkozrakostí politiků a nenasytností stavebních developerů ilustruje polemický příspěvek Roberta Lorence proti výstavbě nového mostu pro pěší přes údolí Sprěvy na západní straně Budyšína, který by zbytečně zničil panorama budyšínského hradu a starého města.

ROZHOVOR

Je to nahrabnosť, hdyž stejš w puscinje a sy lačný?

V pondělí 11. června letošního roku proběhlo v Saském zemském sněmu v Drážďanech veřejné slyšení o Lužických Srbech. Bylo to letošní druhé veřejné slyšení o lužickosrbské otázce na parlamentní půdě, první se odehrálo v únoru v českém Senátu. Co obě akce přinesly nebo mohou přinést? Co Lužičtí Srbové očekávají a potřebují od českého státu? Jak funguje lužickosrbský vzdělávací model 2plus? Nejen na to odpovídá předseda Domowiny Dawid Statnik.

Letos se Lužickým Srbům dostalo dvojího veřejného parlamentního slyšení: v českém Senátě a v drážďanském Sněmu. To se nestává každý rok – co to znamená nebo věští?

Slyšeníje v Praze bě jónkrótně a wosebite. Tajke něšto do toho hišce njejsmy dožiwili. Slyšeníje w Drježdžanach bě w tutej formje tež něšto noweho. Wobě zarjadowanj stej k widžomnosći Serbow jara přinošowaloj.

Mělo pražské slyšení vliv na drážďanské? Nebo to byla náhodná časová shoda?

Móžno je, sebi pak skerje njemyslu. Zda so mi to skerje časowj připad być. Po serbskim zakonju dyrbi knježerstwo jónu w legisla-

Slovníček: jónkrótny – jedinečný, unikátní; zarjadowanje – akce; skerje – spíše; připad – náhoda; knježerstwo – vláda (zde saská zemská)

tiwnej periodze krajnemu sejmej rozprawu wo sytuacji Serbow podač. Dotal bě tak, zo poda so rozprawa knježerstwa do krajneho sejma, hdžež zaběra so přenotnje přislušny wuběrk z předlohu. Slěduje wobjednanje w plenumje. Wuběrk je sebi hižo před štyrjomi lětami Serbsku radu přeprósyl, zo by na prašenja wotmołiła. Běše pak to njezjawne slyšenje. Tomu slědowaše tehdy zjawne wobjednanje w plenumje w nocy 22:00 hodź.! Traješe tež jenož 5 min. Postupowanje je ze stron Serbow wulku kritiku žnjało. Zo njeby so to wospjetowało, je so slyšenje lětsa zjawnje přewjedło. Skerje bych to nětkole jako nutřkosakski trend widzał. Je to nowa a dobra forma zjawneje widžomnosće serbskeje tematiki.

Jaký ohlas mělo v Drážďanech pražské veřejné slyšení, zmínil se o něm někdo?

Wone je wulki zajim wubudziło. W předpolu rozprawjach wo předwidžanych temach. Tež po zarjadowanju zajimowachu so w Drježdžanach za wuslědky. Zwěščam, zo widžeše so zarjadowanje jako dobre a zo je to dobry zacišć zawostajilo.

Můžete obě slyšení porovnat?

Njemóžu wobě zarjadowani direktnje přirunować. Wobej pak matej wysoki politiski wuznam. Sakskej wosebje internje a Praha internacionalnje. Prahu mějach bóle jako wědomostne a zasadne zarjadowanje. Běše jara informatiwne a pozitiwne. Nimo toho smy jara rady w Českej a běše to kaž zetkanje z přečelemi. W Drježdžanach džěla wuběrk z ekspertow a politikarjow, kotřiž Serbow derje znaja. Tež serbscy politikarjo (Kozel, Šiman, Mikławš) běchu přítomni. Tam džěše wězo bóle wo detaile a běše to slyšenje k rozprawomaj Sakskeho knježerstwa wo situaci serbskeho luda a Sakskeje serbskeje rady.

Drážďanský výbor má už jen rok do voleb, pak přijde nový. Už nyní víme, že někteří lužickosrbští politici odejdou: Stanislav Tilich určitě (ten už vlastně odešel), pravděpodobně se rozloučí i Marko Šiman. Stejně tak očekáváme posílení AfD. Nový Sněm tedy zřejmě už nebude tolik prolužickosrbský jako ten současný. Bylo letošní setkání i proto tak obsáhlé?

Što přichod přinjese, njewěmy. Mózemy jenož tukać. Wězo je prašenje, hač je nowa zestawa parlamenta Serbam dale přichilena a hač je parlament zwólniwy, Serbam politiski rum dač. Dyrbimy prosće hladač, što so stanje. Jako Domowina – Zwjazk Łužiskich Serbow budžemy na kóždy pad zajimy našeho luda slyšomnje zastupować a demokratiske strony stajnje zaso na jich zamołwitosć napřečo nam skedźbnić. Nadzjam so, zo so dotal etablěrowane strony zaso wola a zo mamy z tym dale bazu za zhromadne džěło na dobro serbskeho luda. Mózemy pak tež konstatować, zo je widžomnosć serbskeje tematiki tak mócnje postupiła, zo njehodži so wěc jednorje zanjechać. Nimo toho mamy zakonske rjadowanja, kotrež dopomhaja wěstu měru džeržeć.

Kolik lužickosrbských posluchačů mělo drážďanské slyšení? Domowina prý byla připravena vypravit pro zájemce do Drážďan autobusy – setkala se její iniciativa u úspěchem?

Naš poskitk bě bohužel jara krótkodobny. Tukam na někak 12–15 přihladowarjow. W Praze běchu to wězo wo wjele wjac. To móžemy sebi pola SPL hišće něštožkuli wothladać.

Jaké jsou dosavadní výsledky slyšení v Praze a v Drážďanech? A jaké ještě očekáváte?

Za Drježdžany to njemóžu hišće posudžować. To je překrótki čas. My však započínamy zasadnu diskusiju wo tym, hač je financowanje, tajke kajkež nětko je, dosahace (perspektiwiska diskusija za 2021, hdžž budže trěbne nowe finančne zrěčenje) a hač dotalny system kublanja nam přichod dale zawěšća. Praha ma wjele wjetšu politisku dimensiju, kotraž widžomnosć Serbow polěpša.

Co to znamená konkrétněji?

Politiska akcija žada sebi stajnje wjele časa. Njeje tak, zo džensa něšto zahajiš a jutře to přesadziš. Zdžěla trjebaš dołhi dych. We wjele wěcach dyrbimy daloko dopředka hladač a perspektiwisce džělač. Zdobom dyrbimy aktualne trendy a měnjenja wobkedžowac. To woznamjenja, zo dyrbiš zjawnu diskusiju wjesć a bazu za nowe rozsudy w politice, ale wosebje tež mjez Serbami tworić. Domowina zrozumi so jako swobodny forum serbskeho ludu. To je wězo čežki spagat – z jednym wóckom do přichoda hladač a z tamnym na aktualnu situaciju a što hodži so polěpšić. Tu ma so derje wotwažować. Nic kóžda mysl, kotraž so jako dobra a trěbna za serbski lud wopokaza, hodži so hnydom přesadzić. Dyrbiš za to wabić a podpěraćelow hromadzić.

Podle mě by první i druhé veřejné slyšení mělo být pouze impulzem k novým projektům a k hledání nových řešení lužickosrbských záležitostí. Takže jaká jsou v lužickosrbských záležitostech vaše přání do budoucna a o co budete usilovat?

W Sakskej a Braniborskej je dale rjad ważnych temow. Kublanje je najwažniši nadawk. Problemy su hoberske a dawno hišće njejsmy naše zaměry docpěli, mjenujcy wšitkim serbskim šulerjam tajku wučbu poskićić, zo serbsku řeč woprawdže zdžeržimy. Za to trjebamy přidatne časowe resursy a wjac wučerskeho dorosta. Tež parujuemy podpěru za serbskich šulerjow a studentow. Přeco zaso dyrbimy zwěšćić, zo so wšě móžnosće podpěry njewučerpaja – hač je to šulski transport z busom, zwyżenje ličby studentow abo móžnosć mjeńše rjadownje wutworić. Tuta diskusija póndže dale. Tež financy do toho liča – přihotujemy so, kaž hižo prajene, na financowanje Załožby wot lěta 2021 sem a chcemy wjele docpěć/polěpšić. Dale runoprawnosć našeje řeče, štož je tema wosebje w zjawnosći a we wobchadnistwje. Chcemy, zo so serbske pismo přeco jenak wulke pisa kaž němske. A tež jednotne politiske wustupowanje. Njeje derje, hdžž činimy, jako by jenož to nowe něšto dobre bylo. Němska nam ničo njedari – to tola při wučerstwje pytnjemy. Na tym njeby tak mjenowany „serbski sejm“, za kotryž nětk priwatna iniciatiwa wabi, ničo změnił, wšako tón imaginarny „parlament“, wo kotrymž so tuchwilu wjele diskutuje, ani pjenježnu ani zakonsku kompetencu nima.

Říkáte, že vzdělávání není vyřešený úkol. To asi není nikdy, ale když vidím počty lužickosrbských žáků, které jsou nižší než před dvaceti lety, musím se ptát: funguje systém 2plus? Nebyl ten předchozí lepší, tzn. „lužickosrbštější“?

Wo koncepte 2plus wjele diskutujemy. A to je tež prawje tak. Jenož tak móžemy so dale wuwic. Koncept 2plus zmóžni wjele džěčom z rozdžělnych individuelných situacijow přistup k serbsčinje. Faktis-

Slovníček: krajny sejm – zemský sněm (tj. saský parlament); dotal – dosud; wuběrk – výběr, výbor (zde ve smyslu sněmovního výboru v parlamentě); wobjednanje – projednání; Serbska rada – Rada pro lužickosrbské záležitosti při Saském zemském sněmu; přeprósyc – pozvat; njezjawny – neveřejný; žnjeć – sklídit; předpolo – předpolí (např. hradu, povrchového dolu), zde v přeneseném smyslu úvodní, vstupní částí; zacišć – dojem; wědomostny – vědecký; přichod – budoucnost; tukać – odhadovat, domýšlet se, spekulovat; zwólniwy – ochotný; rum – prostor; zamołwitosć – (z)odpovědnost; napřečo – vůči; skedźbnić – upozornit; zo njehodži so wěc jednorje zanjechać – že věc nejde jednoduše pustit ze zřetele; zakonske rjadowanja – zákonné postupy; wěsty – jistý, určitý; něštožkuli – ledacos; wothladać – odkoukat; dosahacy – dostatečný; zawěšćeć – zajišťovat, zabezpečovat; přesadzić – prosadit; zdžěla – zčásti, zde ve smyslu „jednak“; zdobom – zároveň; to je čežki spagat – (z něm.) je to obtížný rozpor, napětí, těžko se hledá rovnováha; ważny – důležitý, závažný; kublanje – vzdělávání, výchova; hoberski – obrovský; mjenujcy – totiž; zdžeržeć – zachovat; parować – postrádat; wot lěta 2021 sem – (nepřesně z něm.) od roku 2021 dále; wobchadnistwo – doprava; pytnyć – všimnout si, upozorovat; koncept – koncepce; prawje – správně, řádně; wuwic so – vyvinout se

ce hodzi so tež w koncepcje 2plus dotalny system wuwučowanja serbsčiny (A – za maćernorěčne džěci/B – podawanje serbsčiny jako cuza rěč) nałožować. Jeho zwoprawdženje pak je wotwisne wot organizatoriskich, materielných a časowych wuměnjenjow kaž tež motiwacije a móžnosćow wučerja sameho. Tučasna napjata situacija rubí mnohim móžnosće, koncept 2plus scyła tak přesadzić, zo by so serbsčina indiwiduelnje a derje spěchowała. Hdyž maš rjadownju, kotraž njeje wot maćernorěčnych Serbow dominowana, je wjele instrumentow (wučba po skupinach, team-teaching) trěbnych, zo bychy serbske džěci a serbscy młodostni toła serbskorěčny rum za swoje narodne wuwice měli. Jeli je přemało wučerjow abo rumnosćow, je to wosebje našim džěcom na škodu. Tohodla sej wjele ludźi „serbske rjadownje“ přeje. Wězo je prašenje, kak nětk konkretnje dale postupujemy.

Jistě jsou i další otázky.

Wězo. Na příklad tež, kak mała smě serbska rjadownja być? Hdyž mamy n. př. na jedné šuli jenož 8 serbskich džěci a wjacé němskich. Ma to potom zmysl, tutych w němskej rjadowni wučić? Abo mamy móžnosć, za nich serbsku rjadownju stworić, zo bychy so w rěči intensiwnje a efektiwnje wučili? Njejsym při tym scyła problémy narěčał, kotraž mamy w Braniborskej. Tež tam klaca. Zasadnje chcu za to wabić, zo měli wjacé ze sobu rěčeć. Kublanski wuběrk Domowiny pod nawodom Marcela Braumana pyta aktiwny kontakt k wučerjam a šulam. W diskusiji sebi jeho přeco zaso wažu – wón je objektiwny, ma cíl a tomu tamnemu tež připoslucha. Tež tu dyrbymy dale forum za Serbski lud tworić.

V následujícím rozpočtovém období chcete získat více peněz. Nyní máte kolem dvaceti milionů eur každý rok. Kolika chcete dosáhnout nyní? Nebojíte se, co se bude potom o Lužických Srbech povídat? Už teď od Němců slyšíme, že Lužičtí Srbové jsou hamizní.

Je to nahrabnosć, hdyž stejš w pusćinje a sy lačny? Je to nahrabne, hdyž sy tam lačniši hač w českej korčmičce? Njemyslu sebi. My wšak sebi z tutymi pjenjezami złote hródzički njetwarimy, ale wšo to spytamy tworić, štož so w Němskej přez dawki same tež financuje. Hdyž so serbska kultura abo serbska kniha přez založbu financuje, njerěka to, zo njeje so němska kultura abo kniha bjez spēchowanja produkowała. Myslu sebi skerje, zo je to zawisć z přičiny wopačnych měritkow. My mamy prawo na to, naše prawo tež přesadzić. To njeje jenož juristiske, ale tež fincielne prašenje.

Rady chcemy pak woteńć wot statusa quo a skerje so wusměřić na cíle, kotraž chcemy docpěć. Při wšej woprawnjenosći ale – što pomha mi serbski dźiwadźelny kus, hdyž zwěšćam, zo mjenje a mjenje šulerjow scyła kmani njejsu tomu rěčne scěhować. Widžu wšitke dotalne institucije a produkty jako přewšo trěbne a je wažne, tute zdzeržeć. Dyrbymy pak šěršo myslić a tute mysle do finančných jednanjow zanjesc. Jenož zo je to lósó prajene hač činjene.

Očekáváte/chcete/potřebujete v nejbližší době něco konkrétního od českého státu?

Haj. a) Wučerjow. Andrej Babiš bě před něšto tydzenjemi w Drježdžanach a je to w jeho narěči jako konkretny skutk Českeje za Saksku narěčał. Dyrbymy tu nawjazać a zwjazowace naprawy definować dać (Sakska a Česka), tež dyrbja so dotalne problémy zhubić, hewak zhuby my wšech zajimcow; b) Wučerjow čěšćiny. Tučasný wučer čěšćiny Jan Breindl je, runje tak kaž jeho předchadnicy, dobry wučer a jara připóznaty. Hižo w Praze sym za to wabił, zo bychmy tež rady dalše tajke městno wzali, jeli so to zmóžni. Tak bychmy hišće šěršo skutkować móhli. Tutón wučer by móhl zdobom dale etablěrować čěšćinu jako cuzu rěč na šulach. To je derje za česko-němske styki, pomha nam Serbam a tež pomha, serbskich wučerjow w druhich předmjetach zasadžować; c) SPL. Widžu, što wšitko dobrego činiće. Jara bych so wjeselił, by so někak składnosć poskićila, zo by so za to tež wěsty budget stworił. Tež by derje bylo, by-li so nam radziło, zaso studij sorabistiki w Praze aktiwěrować. To by dalši přichod towarstwa garantowało; d) FUEN. Nic jenož my Serbja, ale wosebje tež česke mješinny w druhich

krajach su člonoyo Federalistiskeje unije europskich narodnosćow. Wjacé hač 90 mješin je pod třechu FUEN zjednočených. Woni džělaja w skupinach hromadže: Turkojo, Němcy, Słowjenjo. Serbja staraja so wo skupinu Słowjanow. Je to najslabša skupina w FUEN. Wjele z tutych mješinow nimaja žanu organizaciju a žanu podpěru. By-li Česka FUEN podpěrała, by tak tež wjacé mješinow podpěrała.

Tež bychmy rady nawjazali kontakt k mješinowej radže Českeje a so na nej ze slyšenskim statusom wobdžělili.

Tedy chcete dále upevňovat politické kontakty s Českou republikou.

Haj – zo njeby njedawny termin w Senace jenički byl. Wěc, kotraž nam tež jara na wutrobje leži, je tež wobsydstwo Serbskeho seminara. Nadžijamy so, zo wostanje to dale trajny domicil SPL a zo so dobre styki mjez SPL, Serbami a w samsnym domje zaměstnjenym sakskim běrowom dale wudžeržuja a polěpša. Rjenje by tež bylo, jeli bychmy Hórnikowu biblioteku dale zjawnosći spřístupnić móhli a zo bychy so wobškodžene eksponaty bórže restawrowane wróćili.

Očekáváte/chcete/potřebujete něco určitého od SPL?

Chcu so najprjedy SPL a wosebje předsydzje jara džakować. Je to přewšo aktiwnje a produktiwnje towarstwo. SPL je nam w Českej dobra pomoc a zhromadne džělo spožči mnoho wjesela. Mnoho projektow su so přez SPL w Praze a tež we Łužicy zrodžili. Džakuju so předsydzje za dobre džělo, kiž tež pod wšelkimi čězemi a njedobrymi wuměnjnjemi zdokonja. Přegu towarstwu dale agilnosć a dorost. Bjez SPL bychy Serbja byli wo wažneho zwjazkarja chudše a by strach hrozyl, zo Čechojo hižo ničo wo svojich serbskich bratrach a sotrach njewědža. Tuž je skutk SPL tež stawizniski skutk słowjanskeje zhromadnosće.

Ptal se Lukáš Novosad

Slovníček: nałožować – používat, uplatňovat; zwoprawdženje – uskutečnění, realizace; wumějenje – podmínka; rubí – uloupit, připravit o něco; spěchować – podporovat; toła – přece, (zde) přesto; wězo – ovšem, samozřejmě; klacać – kulhat, pokulhávat; wažić sebi što – vážit si čeho; nahrabnosć – hamiznost; pusćina – poušť; lačny – žíznlivý; sebi złote hródzički twarić – (dosl.) stavět si zlaté chlívěčky; wopačny – chybný, nesprávný; kmany – schopný; scěhować – sledovat, následovat; lósó – lehceji, snáze; zwjazowacy – závaný; naprawa – opatření; připóznaty – uznávaný; składnosć – příležitost, možnost; poskićić – poskytnout, nabídnout; třecha – střecha; žany – žádný; slyšenski – pozorovatelský; wobsydstwo – vlastnictví, též majetek; přewšo – nadmíru; spožčić – (zde) skýtat, poskytovat; stawizniski – historický

LETOPIS

Dne 2. ledna 2018 zemřel historik a pedagog Rudolf Anděl (* 1924 v Šumburku nad Desnou). Působil především na pedagogické (přírodovědně-humanitní a pedagogické) fakultě Technické univerzity v Liberci, jejíž katedru historie založil. V době komunistické persekuce mu byl upřen titul docent a v letech 1972–1990 vyučoval na Střední ekonomické škole v Liberci. Anděl se věnoval zejména dějinám šlechty Frýdlantska a severních Čech v raném novověku, dějinám severočesko-hornolužického pomezí s důrazem na husitské období. Velmi aktivní byl v rámci Euroregionu Nisa a přispěl tak i spoluprací s našimi německými (lužickými) a polskými kolegy.

Jan Zdichynec

LITERÁRNÍ PŘÍLOHA

LENKA

Vlastním jménem Christiana Piniekowa (* 1958), narodila se do významné lužickosrbské rodiny Malinkových. Nejprve se věnovala literárněvědné sorabistice, kterou přednášela na univerzitě v Lipsku. Po odchodu z univerzity začala pracovat v choťebuzském středisku pro vzdělávání učitelů ABC, které zastřešuje výuku lužické srbštiny v Bra-

niborsku. Od roku 2002 publikuje básně a krátkou prózu, je rovněž vydavatelkou, pečuje například o edici *Serbska džiwadłowa zběrka*.

Nádraží

I
vystoupím
dlouhý tunel nejistoty
na konci
světlo
a
světlá
postava
mi
kyne

II
ve slunném dni
tenhle vlak
tu končí

přispěcháš

pro začátek
se obdarujem
radostným objetím

Tři generace pod jednou střechou

Ana Logika
Chrono Logika

Dia Logika
Mono Logika

Psycho Logika
Pato Logika

hranice
miluju
proto je

překračuju
nikdy
neustupuju

někdy si
s nimi
pohraju

až z toho
hraničky
dostanu

Bolesti Evropy

před mnoha lety
lidé v dobytčácích
dneska
dobytek v nákladácích
cestou smrti
jezdí tvé děti
po tobě

před mnoha lety
v hřmotu tisíců bombardérů
dneska
v hluku nesčetných reproduktorů
v boji o moc
ohlušují tvé děti
tebe

před mnoha lety
miliony hrobů vojáků
dneska
vytěžení tvých pokladů
ve lži o přežití
zraňují tvé děti
tebe

ještě šest sester máš
trpí s tebou a pro tebe
pomáhej matko země
nesmírné prohřešky
odpusť svým dětem
nám

Naší generaci

my jsme
děti válečných dětí
se zastřelenými
dědečky a strýci
dospěli
s opuštěnými
babičkami
vychovaní
otci matkami učiteli
že mládí dnes patří světu
nevyřčených traumat
bitevních polí lužických
kupředu kráčíme
budte připraveni
vždy
budeme

Ze sbírky *wokognuša nimjernosci/wokomiki wečnosce/augenblicke der ewigkeit* (LND, Budyšin 2010) přeložil **Radek Čermák**.

Němčina

bez tebe
hodně knih
zůstalo by nečtených
nezažila bych tolik žalu a
nemohla se domluvit s dětmi
chyb by se nepovedlo o nic míň
s tímhle pěkným srozumitelným jazykem
sousedů příbuzných přátel
úřadů filmů bohoslužeb
cizího nového
bolesti štěstí

Jang a jin rozmlouvají

říkáš že jsi
Němec
co dobře
mluví srbsky

jsme z Budyšina

říkám že jsem
Srbka
co dobře
umí německy

rozumíme si i beze slov

* * *

jsi
bezcitný
neslušný
den co den
tisknu tě
vděčně
můj šedý
budíku

Autobusem do města

tady cizí
sedí namačkaní
k sobě
chtějí být Němci
v ruském hovoru
přesto nepatří
tam a jsou
cizinci tu

Fáze

pakliže pochybujes
zamýšlíš se hlouběji
zamýšlíš se hlouběji do okamžiku

pakliže věříš
přijmeš lidi a okolnosti
přijmeš lidi a okolnosti s důvěrou

pakliže miluješ
otevřeš se lidem a okolnostem
otevřeš se lidem a okolnostem bez výhrad

pakliže pochybujes věříš a miluješ
daří se ti okamžiky hlouběji s důvěrou
bez výhrad přijmout lidi okolnosti jaké jsou

Česko-lužický věstník vydává Společnost přátel Lužice, U Lužického semináře 90/13, 118 00 Praha 1 – Malá Strana, www.luzice.cz, luzice@luzice.cz, ročně v osmi číslech a dvou dvojčíslech nákladem 300 výtisků. Cena 30 Kč.
Redakční rada: vedoucí redaktorka Eliška Oberhelová, Michalovice 17, 412 01 Litoměřice, eliska.oberhelova@gmail.com; zástupce vedoucí redaktorky: Jan Zdichynec, zdichy.j@seznam.cz; členové: Zuzana Bláhová, Radek Čermák, Štefan Pilát. Sazba: Martina Lapišová.
Roční předplatné: ČR 300 Kč, zahraničí 20 € (hotově 15 €) bankovním převodem na účet Fio banka, a. s., 2900678633/2010.
Objednávky a stížnosti na nezasilání: Redakční rada ČLV, U Lužického semináře 90/13, 118 00 Praha 1 – Malá Strana, luzice@luzice.cz, tel. 728 581 822.
Rada se ne vždy ztotožňuje s názory a slohem pisatelů. Za pravdivost odpovídá autor. Nevyžádané rukopisy nevracíme.
MK ČR E 6880. ISSN 1212-0790.